

ตอนที่ 2

หนังสือที่ใช้ในโรงเรียน

บทที่ 5

ประเภทของหนังสือ การใช้หนังสือ การจัดทำและควบคุมหนังสือ ในโรงเรียน

ปัจจุบันหนังสือต่าง ๆ ซึ่งจัดเป็นสื่อการเรียนการสอนประเภทสิ่งพิมพ์ ได้เข้ามามีบทบาทในการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษามากขึ้นเป็นลำดับ เนื่องจากเจตนารมณ์ของหลักสูตรใหม่ทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาชั้น มุ่งส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักวิธีการเรียนรู้ คิดเป็น ทำเป็น รู้จักแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ซึ่งวิธีการที่จะพัฒนาให้นักเรียนมีคุณลักษณะดังกล่าวได้ ส่วนหนึ่งย่อมมาจากการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้รับข้อมูลอย่างกว้างขวาง หลายแง่มุม จากหนังสือหลาย ๆ เล่ม จะอ่านเฉพาะหนังสือเรียนเพียงเล่มเดียวเท่านั้นไม่พอ ทั้งนี้เพราะวิทยาการต่าง ๆ มีความเจริญก้าวหน้าอยู่ตลอดเวลา นอกจากนั้นเหตุการณ์ต่าง ๆ ตลอดจนข้อมูลข่าวสารก็มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ดังนั้นในการเรียนการสอนสังคมศึกษา ครูจึงควรใช้หนังสืออื่น ๆ ที่มีเนื้อหาทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่เรียน เช่น หนังสืออ่านเพิ่มเติม หนังสือส่งเสริมการอ่าน หนังสืออุเทศ วารสาร หนังสือพิมพ์ ฯลฯ เข้ามาช่วยเสริม เพื่อจะได้ข้อมูลต่าง ๆ ทันทต่อเหตุการณ์และทำให้การเรียนการสอนประสบผลสำเร็จมากยิ่งขึ้น

เมื่อมีการประกาศใช้หลักสูตรฉบับปรับปรุงในปีการศึกษา 2533 นั้น กระทรวงศึกษาธิการได้พิจารณาเห็นว่าสื่อการเรียนการสอนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งซึ่งจะช่วยให้การเรียนการสอนเป็นไปตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร ซึ่งเน้นทักษะกระบวนการต่างๆ เช่น กระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิด กระบวนการแก้ปัญหา จึงกำหนดนโยบายการใช้และพัฒนาสื่อการสอนไว้ว่า “กระทรวงศึกษาธิการจะสนับสนุนให้มีการใช้สื่อการเรียนการสอนอย่างแพร่หลายและให้มีการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนทุกประเภทและทุกรูปแบบอย่างต่อเนื่อง” และ

เพื่อให้เกิดผลตามนโยบายดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดแนวทางการใช้และพัฒนาสื่อการเรียนการสอนดังนี้ (กรมวิชาการ 2535: 260-261)

1. ส่งเสริมให้มีการใช้สื่อการสอนอย่างหลากหลายในแต่ละกลุ่มประสบการณ์ สำหรับระดับประถมศึกษา หรือแต่ละรายวิชาสำหรับระดับมัธยมศึกษา เพื่อนำไปสู่การเกิดกระบวนการต่าง ๆ ตามที่หลักสูตรต้องการ

2. หนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการประกาศให้ใช้ในโรงเรียนได้ ตามหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 โรงเรียนยังคงใช้ประกอบการเรียนการสอนตามหลักสูตรฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2533 ได้ โดยพิจารณาจากคำอธิบายกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ ตามหลักสูตรประถมศึกษาหรือคำอธิบายรายวิชาตามหลักสูตรมัธยมศึกษา

3. กำหนดให้โรงเรียนจัดหาหนังสือเรียนสำหรับแต่ละกลุ่มประสบการณ์หรือแต่ละรายวิชาไว้ประจำห้องเรียน ตามบัญชีรายชื่อที่กระทรวงศึกษาธิการประกาศให้ใช้ได้ ในกรณีที่มีหนังสือเรียนหลายสำนวนให้โรงเรียนจัดหาไว้ให้มากที่สุด

4. ส่งเสริมให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคมีส่วนร่วมในการจัดทำหนังสือเรียนหรือคู่มือตามหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย ทุกรายวิชา แต่กระทรวงศึกษาธิการสงวนเฉพาะการจัดทำหนังสือเรียน คู่มือและแบบฝึกหัดในระดับประถมศึกษาไว้ เพื่อประโยชน์ในการจัดการศึกษาและความเป็นเอกภาพทางการศึกษา

5. ส่งเสริมให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคมีส่วนร่วมในการจัดทำหนังสือเสริมประสบการณ์ และอุปกรณ์การเรียนการสอนทุกระดับชั้น ทุกกลุ่มประสบการณ์และทุกรายวิชา

6. ให้กรมวิชาการจัดทำและปรับปรุงสื่อการเรียน เพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอนตามหลักสูตรตามความจำเป็น

1. ประเภทของหนังสือในโรงเรียน

หนังสือที่ใช้ในโรงเรียนในปัจจุบันแบ่งตามลักษณะของหนังสือได้เป็น 6 ประเภทคือ

1.1 หนังสือเรียน

1.2 หนังสือเสริมประสบการณ์

- 1.3 แบบฝึกหัด
- 1.4 หลักสูตรและเอกสารแนะนำหลักสูตร
- 1.5 คู่มือครู
- 1.6 คู่มือการเรียนการสอน

1.1 หนังสือเรียน (Textbooks)

คือหนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้ใช้สำหรับการเรียน มีสาระตรงตาม
ที่ระบุไว้ในหลักสูตรอย่างถูกต้อง อาจจะมีลักษณะเป็นเล่ม เป็นแผ่นหรือเป็นชุดก็ได้ และอาจมี
ชื่อเรียกต่าง ๆ กัน เช่น หนังสือเรียน แบบเรียน แบบสอบอ่าน หนังสืออ่าน หนังสือประกอบ
การเรียน ฯลฯ

ตัวอย่างรายชื่อหนังสือเรียน

- หนังสือเรียนสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต หมวดสุขภาพกายและจิต ชั้นประถม
ศึกษาปีที่ 6 กระทรวงศึกษาธิการ
- หนังสือเรียนสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต หมวดมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 6 กระทรวงศึกษาธิการ
- หนังสือเรียนสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต หมวดบ้านเมืองของเราและประเทศ
เพื่อนบ้าน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กระทรวงศึกษาธิการ
- หนังสือเรียนสังคมศึกษา ส 101 ประเทศของเรา 1 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
กระทรวงศึกษาธิการ
- หนังสือเรียนสังคมศึกษา ส 102 ประเทศของเรา 2 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
กระทรวงศึกษาธิการ
- หนังสือเรียนสังคมศึกษา ส 203 ทวีปของเรา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 นาย
ประเสริฐ วิทยารัฐและคณะ บริษัทสำนักพิมพ์วัฒนาพานิช จำกัด
- หนังสือเรียนสังคมศึกษา ส 204 ประเทศของเรา 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 นาย
กมล ทองธรรมชาติและคณะ บริษัทอักษรเจริญทัศน์ อจท. จำกัด
- หนังสือเรียนสังคมศึกษา ส 305 โลกของเรา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กระทรวง
ศึกษาธิการ

- หนังสือเรียนสังคมศึกษา ส 306 ประเทศของเรา 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 นาย
ชำนาญ ประทุมสินธุ์และคณะ สำนักพิมพ์ประสานมิตร

- ชุดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ อ 011 วิชาหลัก 1 Learning Kit (Student's
Coursebook) (C1) ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กระทรวงศึกษาธิการ

- ชุดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ อ 052 วิชาทักษะการอ่าน 2 Wordland (Skill
Series) Book II ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กระทรวงศึกษาธิการ

1.2 หนังสือเสริมประสบการณ์

คือหนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้ในโรงเรียนได้ แต่มิได้กำหนด
ให้เป็นหนังสือเรียน หนังสือประเภทนี้โรงเรียนควรจัดหาไว้บริการครูและนักเรียนในโรงเรียน
โดยคำนึงถึงประโยชน์ในแง่ของการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง ความสนุกสนานเพลิดเพลิน
ความซาบซึ้งในคุณค่าของภาษา การเสริมสร้างทักษะและนิสัยรักการอ่าน การเพิ่มพูนความรู้
ความเข้าใจในสิ่งที่เรียนตามหลักสูตรให้กว้างขวางขึ้น

สำหรับหนังสือเสริมประสบการณ์ กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้จัดทำหรือกำหนดขึ้น
แบ่งออกเป็น

1.2.1 หนังสืออ่านนอกเวลา

1.2.2 หนังสืออ่านเพิ่มเติม

1.2.3 หนังสืออุเทศหรือหนังสืออ้างอิง

1.2.4 หนังสือส่งเสริมการอ่าน

1.2.1 หนังสืออ่านนอกเวลา (External Reading Books) หมายถึงหนังสือที่กระทรวง
ศึกษาธิการกำหนดให้ใช้ในการเรียนวิชาใดวิชาหนึ่งตามหลักสูตรนอกเหนือจากหนังสือเรียน
สำหรับให้นักเรียนอ่านนอกเวลาเรียน โดยถือว่ากิจกรรมการเรียนเกี่ยวกับหนังสือนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการเรียนตามหลักสูตร

ตัวอย่างรายชื่อหนังสืออ่านนอกเวลาภาษาไทย

ก. กลุ่มสารคดี

- เด็กบ้านสวน

พ.เนตรรังษี

- คนไทยที่ได้รับรางวัลแมกไซไซ	กระทรวงศึกษาธิการ
- การแสดงและการละเล่นพื้นเมืองของไทยภาคกลาง	กระทรวงศึกษาธิการ
- ข้อควรรู้เกี่ยวกับกฎหมายสิ่งแวดล้อม	กระทรวงศึกษาธิการ
- พื้นฐานประชาธิปไตย	กระทรวงศึกษาธิการ
- ประชากร ปัญหาที่ทำนาย	กระทรวงศึกษาธิการ
- การปกครองระบอบประชาธิปไตย	กระทรวงศึกษาธิการ
- การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	กระทรวงศึกษาธิการ

ตัวอย่างรายชื่อหนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาพระพุทธศาสนา

- ประทีปแห่งชมพูทวีป	กระทรวงศึกษาธิการ
- พระเจ้าอโศกมหาราช	กระทรวงศึกษาธิการ
- ประวัติอุบาสิก	กระทรวงศึกษาธิการ
- วัดของเรา	กระทรวงศึกษาธิการ
- ความรู้เรื่องชาดก	กระทรวงศึกษาธิการ
- วินัยที่ได้ศึกษาคือแล้ว	กระทรวงศึกษาธิการ
- ครูอารี	กระทรวงศึกษาธิการ

1.2.3 หนังสืออุเทศหรือหนังสืออ้างอิง (Source Books) เป็นหนังสือที่มีวัตถุประสงค์สำหรับให้นักเรียนและครูได้ใช้เป็นแหล่งค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมในหัวข้อใดหัวข้อหนึ่งของเนื้อหาในหลักสูตร โดยมีเนื้อหาในหัวข้อนั้นอย่างละเอียด การเรียบเรียงหนังสือประเภทนี้เป็นเชิงวิชาการ

ตัวอย่างหนังสืออุเทศ

- ประวัติศาสตร์โลกสำหรับเยาวชน	กระทรวงศึกษาธิการ
- ธรณีสิ่งแวดล้อมวิทยา	กระทรวงศึกษาธิการ
- ชนชาติไทย	กระทรวงศึกษาธิการ
- ข้อควรรู้เกี่ยวกับกฎหมายและสิ่งแวดล้อม	กระทรวงศึกษาธิการ
- พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์	พระเทพเวที

คล้องกับหนังสือเรียนหรือเนื้อหาในหลักสูตร แต่อาจมีการปรับหรือจัดลำดับเรื่องใหม่ เพื่อความเหมาะสมกับขั้นตอนในการเรียนรู้

ตัวอย่างรายชื่อคู่มือครู

- คู่มือครูหนังสือเรียนภาษาไทยชุดพื้นฐานภาษา
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เล่ม 1 กระทรวงศึกษาธิการ
- คู่มือครู On The Springboard 2
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กระทรวงศึกษาธิการ
- คู่มือครูสังคมศึกษา ส 0214 เหตุการณ์ปัจจุบัน
ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย นางพรพิไล แจ่มเร็ว
(ฉบับได้รับอนุญาตจากกระทรวงศึกษาธิการ) และคณะ
บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนา
พานิช (จำกัด)
- คู่มือครูสังคมศึกษา ส 053 ประชากรกับสิ่งแวดล้อม นายพิชิต สกุลพราหมณ์
ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และคณะ
(ฉบับได้รับอนุญาตจากกระทรวงศึกษาธิการ) องค์การของครูสภา

1.6 คู่มือการเรียนการสอน

เป็นสื่อการเรียนการสอนประเภทหนึ่ง ที่จัดทำขึ้นเพื่อให้ครูและนักเรียนใช้ประกอบการเรียนการสอนร่วมกัน ภายในคู่มือจะประกอบด้วยส่วนที่เป็นทฤษฎีซึ่งจะให้ความรู้ และมีใบงานให้นักเรียนลงมือปฏิบัติด้วย สำหรับกลุ่มวิชาพื้นฐานวิชาอาชีพ ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) หัวหน้าสถานศึกษาควรพิจารณาจัดหามาให้เพียงพอแก่ความต้องการไว้ในห้องสมุดหรือห้องปฏิบัติการ โดยไม่จำเป็นต้องให้นักเรียนซื้อ เว้นแต่สถานศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษา และสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนที่เปิดสอนตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพพุทธศักราช 2530 (ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2533) กำหนดให้ใช้คู่มือการเรียนการสอนเป็นหนังสือเรียน จึงค่อยให้นักเรียนซื้อไว้ใช้ประจำตัว

ตัวอย่างรายชื่อคู่มือการเรียนการสอน

- คู่มือการเรียนการสอน ชพม 3201 กรมอาชีวศึกษา

การดำเนินงานร้านขายปลีก ระดับ

ประกาศนียบัตรวิชาชีพ

- คู่มือการเรียนการสอนและใบงาน

กรมอาชีวศึกษา

การบัญชี 1 ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ

2. การใช้หนังสือในโรงเรียน

ประเภทของหนังสือในโรงเรียน อาจจำแนกตามวิธีใช้ได้ดังนี้

2.1 หนังสือบังคับใช้

2.2 หนังสือไม่บังคับใช้

2.1 หนังสือบังคับใช้ คือหนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้ในคำสั่ง หรือ ประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่องการกำหนดหนังสือเรียนแต่ละปีการศึกษา ซึ่งโรงเรียนส่งให้นักเรียนทุกคนจัดหามาไว้ใช้ประจำตัวได้ อย่างไรก็ตามหนังสือบังคับใช้บางรายการมีราคาแพง หากบังคับให้นักเรียนซื้อหามาใช้เองทุกคน อาจทำให้เป็นภาระแก่ผู้ปกครองมากเกินไป หากโรงเรียนสามารถซื้อไว้ในห้องสมุดเพื่อบริการแก่นักเรียนให้หมุนเวียนกันใช้ได้ ก็จะช่วยแบ่งเบาภาระของผู้ปกครองและส่งเสริมการศึกษาของนักเรียนได้มาก

หนังสือบังคับใช้ได้แก่ ข้อ 1.1 หนังสือเรียน และข้อ 1.3 แบบฝึกหัด เฉพาะที่ระบุไว้ในคำสั่งของกระทรวงศึกษาธิการเท่านั้น เช่น แบบฝึกหัดเขียนอักษรไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 แบบฝึกหัดคณิตศาสตร์ ป.1 เล่ม 1 เป็นต้น

สำหรับแบบฝึกหัดที่สำนักพิมพ์เอกชนจัดทำขึ้น โดยที่กระทรวงศึกษาธิการไม่ได้ออกใบอนุญาตให้ใช้ในโรงเรียน และไม่มีรายชื่ออยู่ในคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการกำหนดหนังสือเรียนในปีการศึกษานั้น ๆ โรงเรียนจะส่งให้นักเรียนซื้อไว้ประจำตัวทุกคนไม่ได้ แต่โรงเรียนอาจจัดหามาไว้ในห้องสมุดเพื่อบริการครูและนักเรียนสำหรับใช้ศึกษาเพิ่มเติมได้ ดังนั้นแบบฝึกหัดที่ไม่ได้รับใบอนุญาต จึงไม่เป็นหนังสือบังคับใช้

2.2 หนังสือไม่บังคับใช้ หมายถึงหนังสือที่ช่วยส่งเสริมการเรียนการสอนของนักเรียนและครู แต่ไม่จำเป็นต้องให้นักเรียนมีไว้ใช้ประจำตัว หนังสือประเภทนี้ได้แก่

2.2.1 หนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้ในโรงเรียนได้ โดยระบุไว้ว่าเป็นหนังสืออ่านนอกเวลา หนังสืออ่านเพิ่มเติม หนังสือส่งเสริมการอ่าน หนังสืออุเทศ แบบฝึกหัด คู่มือครู และคู่มือการเรียนการสอน

สำหรับคู่มือการเรียนการสอนซึ่งใช้ประกอบการเรียนการสอนสำหรับกลุ่มวิชาพื้นฐานวิชาอาชีพ ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพพุทธศักราช 2530 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ให้หัวหน้าสถานศึกษาพิจารณาจัดหาไว้ให้เพียงพอ ไม่จำเป็นต้องให้นักเรียนซื้อ เว้นแต่สถานศึกษาที่เปิดสอนตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพพุทธศักราช 2530 (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1 พ.ศ. 2533) ให้ใช้เป็นหนังสือเรียนได้

2.2.2 หนังสือที่กระทรวงศึกษามีได้อนุญาต แต่มีลักษณะที่จะเป็นหนังสือที่กล่าวมาในข้อ 2.1 ได้ หรือเป็นหนังสือที่มีคุณภาพเหมาะสม เนื้อหาเกี่ยวข้องกับหรือสอดคล้องกับจุดประสงค์หรือคำอธิบายวิชาในหลักสูตร

หนังสือประเภทไม่บังคับใช้นี้ โรงเรียนจะบังคับให้นักเรียนซื้อไม่ได้ โรงเรียนจึงควรจัดหาไว้ในห้องสมุด มุมหนังสือในหมวดวิชาหรือตามห้องเรียน เพื่อบริการให้ครูผู้สอนและนักเรียน การคัดเลือกหนังสือประเภทนี้ ถ้าเป็นหนังสือตามข้อ 2.1 โรงเรียนสามารถจัดหาไว้ได้ทันที แต่ถ้าเป็นหนังสือตามข้อ 2.2 ให้อยู่ในดุลพินิจของหัวหน้าสถานศึกษาว่าสมควรจะนำมาใช้ในโรงเรียนได้หรือไม่

3. การจัดทำ การกำหนดและควบคุมหนังสือในโรงเรียน

กระทรวงศึกษาธิการกำหนดว่าหนังสือที่จะบังคับใช้ในโรงเรียนทุกรายการจะต้องผ่านการตรวจตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการก่อน จึงจะอนุญาตให้ใช้ในโรงเรียนได้ ส่วนหนังสืออื่น ๆ นั้นหากผู้จัดทำประสงค์จะให้กระทรวงศึกษาธิการออกใบอนุญาตให้ ก็อาจทำได้ โดยส่งให้กระทรวงศึกษาธิการตรวจตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการได้ การจัดพิมพ์หนังสือสำหรับใช้ในโรงเรียนจึงแบ่งออกเป็น

3.1 หนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการจัดทำ

3.2 หนังสือของภาคเอกชนจัดทำ

3.1 หนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการจัดทำ

ในการจัดทำหนังสือ กระทรวงศึกษาธิการจะให้หน่วยงานที่รับผิดชอบ เช่น กรมวิชาการ กรมอาชีวศึกษา ฯลฯ ตั้งคณะผู้จัดทำหนังสือขึ้น โดยคัดเลือกจากผู้เชี่ยวชาญที่มีชื่อเสียงและมีประสบการณ์การสอนในแต่ละสาขาวิชา เพื่อประชุมปรึกษาและตกลงกันในรายละเอียดเกี่ยวกับการแต่งหนังสือให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ และคำอธิบายรายวิชาอย่างถูกต้องและครบถ้วน แล้วให้องค์การค้ำของคุรุสภาเป็นผู้จัดพิมพ์และจำหน่าย

ลักษณะหนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการจัดทำ มีข้อสังเกตดังนี้

- (1) มีชื่ออยู่ในคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการกำหนดหนังสือเรียนปีนั้น
- (2) ภายในเล่มมีประกาศกระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้หนังสือในโรงเรียนและคานำของกรมวิชาการ
- (3) ที่หน้าปกมีตรารูปเสมาธรรมจักร และมีข้อความว่า "กระทรวงศึกษาธิการ" พิมพ์ไว้ให้เห็นชัดเจน
- (4) จะไม่มีตรานูนรูปเสมาธรรมจักร แต่จะใช้ตราเสมาธรรมจักรพิมพ์แทน
- (5) มีตัวเลขแสดงจำนวนกำกับอยู่ที่เครื่องหมายขององค์การค้ำของคุรุสภาที่ปกหลังทุกเล่ม

3.2 หนังสือของภาคเอกชนจัดทำ

สำหรับหนังสือที่ใช้ในโรงเรียนซึ่งภาคเอกชนจัดทำขึ้นมานั้น ผู้แต่งหนังสือหรือสำนักพิมพ์จะต้องส่งต้นฉบับให้กระทรวงศึกษาธิการตรวจสอบระเบียบก่อน

ลักษณะของหนังสือที่เอกชนจัดทำ มีข้อสังเกตดังนี้

- (1) มีชื่ออยู่ในคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการกำหนดหนังสือเรียนปีนั้น ๆ
- (2) มีใบอนุญาตของกระทรวงศึกษาธิการพิมพ์ไว้ให้เห็นชัดเจน ว่าให้ใช้เป็นหนังสือเรียนหรือหนังสือประเภทใด สำหรับชั้นหรือระดับใด และตามหลักสูตรฉบับใด
- (3) มีตรานูนรูปเสมาธรรมจักร หรือมีตราเสมาธรรมจักรกับตัวเลขแสดงจำนวน อยู่บนปกหน้าหรือปกหลังของหนังสือ
- (4) ระบุชื่อสำนักพิมพ์ หรือมีตราเครื่องหมายของสำนักพิมพ์นั้น ๆ ที่หน้าปก และมีข้อความว่า "กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้ในโรงเรียนได้" หรือ "หนังสือนี้ผ่านการตรวจ

โดยคณะกรรมการ ซึ่งประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิที่กระทรวงศึกษาธิการแต่งตั้งขึ้นและอนุญาตให้ใช้ในโรงเรียนได้"

ปัจจุบันกระทรวงศึกษาธิการเปิดโอกาสให้กลุ่มโรงเรียนพิจารณาเลือกใช้นั่งสือที่ภาคเอกชนจัดทำได้อย่างกว้างขวาง เพื่อสนับสนุนให้ภาคเอกชนพิมพ์หนังสือดี ๆ ออกมาให้มาก มีผลให้ครูและนักเรียนได้ใช้หนังสือหลาย ๆ เล่ม ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนอย่างยิ่ง

ในการจัดพิมพ์หนังสือเรียน กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้ผู้จัดทำผลิตคู่มือครูควบคู่กับหนังสือเรียนหรือรายวิชานั้น ๆ ด้วย เพื่อช่วยชี้แนะครูในการดำเนินการสอน

ตัวอย่างหนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการจัดทำ

ก. หนังสือเรียนภาษาไทย ท 101
ท 102 ชุดทักษะสัมพันธ์	กระทรวงศึกษาธิการ
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
ข. คู่มือครูภาษาไทย ท 101
ท 102 ชุดทักษะสัมพันธ์	กระทรวงศึกษาธิการ
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ตัวอย่างหนังสือที่ภาคเอกชนจัดทำ

ก. หนังสือเรียนภาษาอังกฤษหลัก 5-6
อ 015 อ 016 Let's Use English
ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
(ฉบับได้รับอนุญาตจากกระทรวงศึกษาธิการ)	นางสาวกาญจนา ปราบพาลและคณะ
บริษัทสำนักพิมพ์พัฒนาพานิช จำกัด
ข. คู่มือครูภาษาอังกฤษหลัก 5-6
อ 015 อ 016 Let's Use English
ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
(ฉบับได้รับอนุญาตจากกระทรวงศึกษาธิการ)	นางสาวกาญจนา ปราบพาลและคณะ
บริษัทสำนักพิมพ์พัฒนาพานิช จำกัด

การกำหนดหนังสือเรียนสำหรับเลือกใช้ในโรงเรียน

กระทรวงศึกษาธิการได้มีก
ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย โดยให้ดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ให้โรงเรียนแต่งตั้งคณะกรรมการซึ่งประกอบด้วย หัวหน้าสถานศึกษา หรือผู้ช่วยหัวหน้าสถานศึกษาเป็นประธาน หัวหน้าหมวดและครูผู้สอนทุกหมวดวิชาตามจำนวนที่เหมาะสม เป็นกรรมการดำเนินการพิจารณาเลือกหนังสือเพื่อใช้ในโรงเรียน
2. ให้โรงเรียนในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคส่งบัญชีรายชื่อหนังสือที่โรงเรียนเลือกใช้ให้คณะกรรมการบริหารกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาที่โรงเรียนสังกัดอยู่กลุ่มโรงเรียน เพื่อรวบรวมบัญชีรายชื่อหนังสือเรียนที่โรงเรียนเลือกใช้ ส่งให้กรมวิชาการทราบภายในเดือนมิถุนายน
3. ให้โรงเรียนดำเนินการประเมินหนังสือเรียนที่เลือกใช้อย่างสม่ำเสมอ อาจให้ครูผู้สอนประเมินหรือตั้งเป็นกรรมการประเมินต่างหากก็ได้
4. โรงเรียนจะเปลี่ยนแปลงหนังสือที่เลือกใช้แล้วในแต่ละรายวิชาได้ ต่อเมื่อใช้หนังสือเล่มนั้น ๆ มาแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี ยกเว้นกรณีที่โรงเรียนมีเหตุผลความจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนแปลงหนังสือเรียนที่เลือกใช้ก่อนครบกำหนด โรงเรียนจะต้องมีผลการประเมินที่มีคุณภาพเชื่อถือได้ประกอบการพิจารณา เสนอต่อกลุ่มโรงเรียนและกรมวิชาการตามลำดับ
5. ในกรณีที่โรงเรียนเลือกหนังสืออย่างไม่ถูกต้องหรือส่งไปในทางมิชอบ มิได้คำนึงถึงผลการเรียนของนักเรียนเป็นเกณฑ์สำคัญ ให้กรมวิชาการแจ้งกรมเจ้าสังกัดของโรงเรียนนั้น ๆ ดำเนินการพิจารณาแก้ไขตามมาตรการที่เหมาะสมต่อไป

การควบคุมการใช้หนังสือในโรงเรียน

เพื่อให้การใช้หนังสือในโรงเรียนเป็นไปตามแนวทางที่กำหนดไว้ กระทรวงศึกษาธิการจึงระบุแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการควบคุมการใช้หนังสือในโรงเรียนไว้ดังนี้ (กรมวิชาการ 2538: 52)

1. ผู้ที่มีอำนาจตรวจสอบสถานศึกษามีหน้าที่ควบคุมดูแลให้สถานศึกษาต่าง ๆ ปฏิบัติการให้เป็นไปตามแนวปฏิบัติฉบับนี้
2. หัวหน้าสถานศึกษา มีหน้าที่ควบคุมดูแลหนังสือที่จะนำมาไว้ในห้องสมุด ในห้องเรียนของโรงเรียน เพื่อบริการครูและนักเรียนให้มีคุณภาพเหมาะสม
3. หัวหน้าสถานศึกษา มีหน้าที่ควบคุมดูแลมิให้การสั่งให้นักเรียนซื้อหนังสือหรือแบบฝึกหัดมาใช้ประจำตัว นอกเหนือจากที่กำหนดไว้ในคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ

หากมีการตรวจพบว่ามีการใช้หนังสือในโรงเรียนไม่ถูกต้องตามคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องให้ใช้แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้และการควบคุมการใช้หนังสือสำหรับนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ให้รายงานให้กระทรวงศึกษาธิการทราบโดยเร็ว เพื่อกระทรวงศึกษาธิการจะได้พิจารณาดำเนินการกับผู้ฝ่าฝืนคำสั่งตามควรแก่กรณีต่อไป